

2.3. Územně správní vývoj

Královéhradecký kraj vznikl k 1. lednu 2000, na základě ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, jako jeden ze 14 krajů České republiky. Je součástí vyšší územní statistické jednotky NUTS 2 – Severovýchod, která se skládá ze tří krajů – Královéhradeckého, Libereckého a Pardubického.

Kraj má z hlediska základních velikostních charakteristik (rozloha a počet obyvatel) průměrné až mírně podprůměrné parametry. Počtem obyvatel se kraj řadí na 10. místo mezi 14 kraji a rozlohou na 9. místo. Na úrovni NUTS 2 patří region Severovýchod jak rozlohou tak i počtem obyvatel k největším v republice.

Kraj se po provedené reformě státní správy od 1. 1. 2000 člení na 5 okresů (Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov). Od 1.1. 2003 je administrativně rozdělen na 15 obcí s rozšířenou působností (ORP) a 35 obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Územní vymezení správních obvodů obcí s rozšířenou působností bylo v souladu s územním vymezením okresů (územní struktura platná k 1. 1. 2004) s výjimkou čtyř obcí okresu Rychnov nad Kněžnou (Jílovice, Ledce, Očelice, Vysoký Újezd), které patřily do správního obvodu Hradec Králové (okres Hradec Králové). Nová úprava územního uspořádání platná k 1. 1. 2005 částečně upravuje tyto disparity a obce Jílovice, Ledce a Vysoký Újezd přešly z okresu Rychnov nad Kněžnou do okresu Hradec Králové. Poslední obec Očelice (okres Rychnov nad Kněžnou) přechází z ORP Hradec Králové do ORP Dobruška. Dále došlo ke dvěma přesunům mezi ORP, hranice okresů zůstaly zachovány. Obec Staré Smrkovice (okres Jičín) přešla z ORP Jičín do ORP Hořice a obec Čermná (okres Trutnov) přešla z ORP Trutnov do ORP Vrchlabí.

Zatímco rozdíly v územní rozloze okresů jsou relativně malé, rozdíly v územní rozloze, počtu obyvatel i hustotě osídlení správních obvodů ORP jsou značné. Největší správní obvod ORP Hradec Králové je svou rozlohou sedmkrát větší než nejmenší správní obvod ORP Nová Paka, v počtu obyvatel je rozdíl ještě výraznější, v ORP Hradec Králové žije desetkrát více obyvatel než v ORP Nová Paka. Nej hustěji osídleným správním obvodem je ORP Hradec Králové (210 obyvatel/km²), nejméně osídleny jsou především správní obvody při východní hranici s Polskem (Broumov 67 obyvatel/km², Rychnov nad Kněžnou 71 obyvatel/km² a Dobruška 72 obyvatel/km²).

Velikostní diferenciaci územních jednotek na úrovni obcí s pověřeným obecním úřadem (POU) je ještě vyšší. Z hlediska základních parametrů (rozloha, počet obyvatel, hustota obyvatelstva) krajních hodnot dosahují obce s POU Hradec Králové, Rokytnice v Orlických horách a Červený Kostelec. Zatímco prvně jmenovaný správní obvod POU tvoří 39 obcí o rozloze 350 km², téměř se 114 tisíci obyvateli a hustotou 325 obyvatel/km², představuje správní obvod POU Rokytnice v Orlických horách necelých 3,5 tisíce obyvatel s hustotou 26 obyvatel /km², rozlohou nejmenší správní obvod s POU je Červený Kostelec (50 km²).

Rozdíly v hustotě zalidnění na úrovni obcí s POU naznačují významná těžiště osídlení v kraji. Vedle krajského města leží toto těžiště v ose Trutnov – Úpice - Červený Kostelec – Hronov – Náchod - Nové Město nad Metují. Společně je na těchto územích koncentrováno více než 40 % obyvatelstva kraje (asi 230 tisíc). Další významnou zónou osídlení je území v ose Hradec Králové – Jaroměř - Náchod. Nejméně hustě zalidněny jsou POU v horských oblastech (Rokytnice v Orlických horách a Svoboda nad Úpou), dále POU na území Broumovského výběžku a řídce zalidněna je také západní část okresu Jičín (POU Sobotka a Kopidlno).